

Amunkásjóléti intézmények.

Írta: *Dr. Pack Henrik*, az Országos Pénztár orvos
s. titkára.

A munkaviszonnyal kapcsolatos jóléti berendezések legfontosabbikát az úgynevezett *munkásbizottságokban* (Arbeiterausschüsse) látják. Ezeknek feladata a munkaviszony megszilárdítását előmozdítani, a munkarend megváltoztatására netán irányuló törekvéseket és kívánságokat bíráló tárgyává tenni és ha lehetséges azoknak megvalósításában közreműködni, a munkások érdekeit érintő összes kérdésekben véleményt adni, a munkások közötti, de a munkások és a tulajdonos közti egyenlenségeket is, amennyire csak lehetséges, békés utón elsimítani, a telep területén a rend, jó erkölcs, becsületesség, mértékletesség fölött őrködni. Már ebből is látható, hogy a munkásbizottságoknak, ha működésüknek szabad tér biztosítatik, valóban nagy jelentőségük lehet abban az irányban, hogy a munkásokban az önértet, a megbecsülés és ami kétségkívül még fontosabb, a telephez való ragaszkodás érzületét kiváltják, fejleszthetik és állandósíthatják. És mivel ezenfelül a munkásbizottságokra hárul az a feladat is, hogy ők a balesetelhárítási szolgálják, hogy a termelés tökéletesítése körül is buzgókodjanak, nyilvánvaló, hogy azok szervezése ellen a munkaadók részéről igazán semmi komoly ellenvetés fel nem hozható; sőt, hogy önmaga ellen vét az a vállalkozó, aki még elvben is ellenzi a munkásbizottság felállítását üzemében. És mi sem bizonyíthatja jobban azt, hogy a munkásbizottságok mindenütt, ahol rendszeresítve lettek, fontos hivatásukat teljesen és a vállalkozók károsítása nélkül teljesítették, mint az a tény, hogy magában Bajorországban már 1906-ban, nem kevesebb mint 20.7 százaléka azoknak az üzemeknek, amelyek ötvennél több munkást foglalkoztattak, munkásbizottságokat alakított munkásai köréből.

Régóta bevált és nagy gazdasági, valamint erkölcsnemesítő hatásuknál fogva közkedveltségnek is örvendő munkásjóléti intézmények a *gyári takarékpénztárak, előleg- és kölcsönszövetkezetek*. Rendeltetésük már nevükben rejlik s így bővebb magyarázatot nem is igényelhetnek. Berendezésük tekintetében azonban meglehetősen nagy a sokféleség. Nevezetesen abban az irányban, hogy míg az egyik helyen csak a bérfőlötsleget kamatoztathatják a munkások, addig másutt akár mily nagy összeget, tekintet nélkül annak eredetére, fogadnak el a gyári takarékpénztárak. Abban is nyilvánul sok helyütt eltérés, hogy az egyik vállalatnál kötelező a takarékoskodás, a másikon pedig nem. Magától értetődik, a kamatok nagyságát illetőleg szintén nagy az eltérés az egyes takarékpénztáraknál és hogy a betétek minimumának és maximumának határai is felette ingadozóak. Végül megemlítendő az is, hogy a felmondás ideje változó, sőt, hogy van sok gyári takarékpénztár, amelynek alapszabályai a fel-

mondást mindaddig, míg a munkás munkahelyét véglegesen el nem hagyja, kizárják. Igen sok idetartozó intézet alapszabálya kizárja azt is, hogy a munkások betétei egy harmadik személy javára átirattassanak, tartozások fejében lefoglaltassanak vagy elzálogosíthatassanak. Nagyhatásúnak kell, hogy mondjuk az „*Eisengewerkschaft Maximilianshütte*”-nél életbeléptetett azt az eljárást, hogy azok a munkások, akik betéteiket egy év folyamán fel nem veszik, a rendes kamaton felül még egy takarékoskodási jutalékot (Sparprämien) is kapnak. Ennek nagysága az évi osztalékéval azonos. Természetes, hogy ezen takarékpénztárak vagyonaért a vállalkozó a maga vagyonával felelős s hogy az ügykezelés irányítására a munkások delegáltjai közvetlenül befolyhatnak.

Arról, hogy mily nagy elterjedésnek örvendenek már e gyári takarékpénztárak és hogy mily jelentékeny pénzüsszegeket bíznak a munkások reájuk, a következő számok tanúskodhatnak: Bajorország 103 üzeme, amelyben 65.802 munkás dolgozott, 18.299 betevő összesen 10,328.408 márkát helyezett el. (1906. évi adatok szerint.)

De van ezenfelül még sok módja annak, hogy a munkaadó alkalmazottjainak anyagi jólétét elősegítse. Sok helyütt pl. megtérítik az év folyamán befizetett betegsegélyezési és a rokkantság elleni biztosítás járulékait, vagy létesítenek segélyezési alapokat abból a célból, hogy a megbetegedett munkásoknak a törvényes táppénz felüli segélyt nyújthassanak, a beteg családtagokat jobb ellátásban részesíthessék. Ezen alapok arra is szolgálnak, hogy az időelött rokkantá lett munkásokat támogassák, vagy ha önhibájukon kívül szorult anyagi viszonyok közé kerültek, őket segélyezzék. A munkások özvegyeit és árváit is ezen alapítványos utón létesített és fentartott segélyezési pénztárak vagyonaiból istápolják. Végül említésre és utánpótlásra méltó egynémely vállalat ama eljárása, hogy azon alkalmazottjaiért, akik *életbiztosítási* kötvényeket bírnak, kezeskedik; sőt értük a biztosítási díjakat is, a bérből való utólagos levonás jogával, lefizetik.

A jobb *táplálkozást* előmozdító eszközökhöz tartoznak a *fogyasztási szövetkezetek, kantinok és étkezőhelyiségek*, amelyeknek berendezéséhez a vállalkozók akképp hozzájárulnak, hogy a szükséges helyiségeket, forgó tőkét, rendelkezésre bocsátják, a könyvelést és pénzkezelést a maguk költségén végeztetik, a szükséges fűtő- és világítási anyagokról, az áruk fuvarozásáról a maguk költségén gondoskodnak. Itt említendő az is, hogy sok helyen, ahol fogyasztószövetkezet nincsen, a munkaadó akképp is segítheti munkásait, hogy a nagyban beszerzett legszükségesebb élelmi cikkeket (húst, tejet, lisztet, burgonyát, kávést stb.) önköltségi áron átengedi munkásainak. A kantinok berendezése olymódon istápolhatja az alkalmazottakat, hogy ők azokban tetemesen olcsóbb áron jó minőségű eledelhez juthatnak s így egészségüket jobban megóvhatják. Nagy fontossággal bírnak azok a berendezések, amelyek az *alkoholizmus* ellen irányulnak és abban áll-

nak, hogy a munkaadók ingyen vagy kedvezményes áron *tejet, teát és ásványvizeket* bocsátanak munkásaik rendelkezésére. Végül a jobb táplálkozást nagyban elősegíthetik a munkásoknak ingyenesen vagy önköltségen átengedett *föld- vagy kerthaszonélvezetek*. Ezen földön termelhetnek a munkások burgonyát vagy egyéb a háztartásban szükséges zöldségfélét. Ezen munkás jóléti intézmény annyival is inkább megérdemli, hogy minél előbb és minél nagyobb mérvben terjedjen, mert nemcsak a munkások anyagi és egészségügyi, hanem még ezenfelül azok erkölcsi jólétét nagyban fokozza, sőt határozottan a telep környékéhez mindennél jobban fűzi őket.

Nagyon elterjedtek és értékesek az ingyenesen vagy kedvezményes áron a munkásoknak rendelkezésére bocsátott *munkáslakások*. E téren is sokféleképpen szokott megnyilvánulni a munkaadók szociális érzéke és belátása. Vannak üzemtulajdonosok, akik a lakást természetben adják, mások csak lakbérpótlékban részesítik munkásaikat. Vannak olyanok, akik a maguk pénzén emelt házakat törlesztésre adják el a munkásoknak örök időkre és vannak olyanok, akik munkásaiknak a lakházak építéséhez avagy vételéhez szükséges összegeket alacsony kamat mellett, sőt kamatmentesen is bocsátják rendelkezésükre. Sok vállalkozó ezenfelül még a munkáslakásoknak, sőt a bennük levő, a munkás tulajdonát képező bútornak *tűzkár elleni biztosítását* is a maga költségén eszközölteti és végül köztudomású, hogy igen sok munkaadó, főleg ha kiterjedt munkáskolóniája van, a maga pénzén szerzi be a tűzoltáshoz szükséges szereket is (fecskendőket).

Tág tere nyílik a munkaadónak, hogy munkásait *egészségük* és testi jólétük védelme körül segítse. Es aki a munkásjóléti intézményekre vonatkozó rengeteg irodalmat közelebbről ismeri, megelégedéssel és igaz örömmel kell hogy elismerje, hogy épen ezen irányban meglepően korán nyilvánult meg a munkaadók emberbaráti érzéke és szeretete, s hogy ők jóval korábban, mint ezt a törvények parancsa követelte volna, siettek minden lehetőit elkövetni azért, hogy alkalmazottaik egészsége minden károsodástól megóvassék. *Gyári kórházak és rendelők, mentő szobák és szekrények, külön orvosok és ápolók, üdülőtelepek és betegágyasok részére fenntartott otthonok, fürdők és sanatoriumok* mindmegannyi bizonyítékai annak, hogy a vállalkozók munkásaik testi épségét nagyra becsülik és nemcsak a dolgos kezeket szívesen foglalkoztatják, hanem a megbetegedetteket is készséggel segítik és istápolják.

És nincs kétség, hogy az ily módon megnyilvánuló karitás előbb-utóbb kell, hogy meghozza a maga megérdemelt gyümölcseit s hogy ezen eszközökben lássuk a kölcsönös megértés, méltányolás és vonzalom természetes biztosítékait.